

уміння висувати гіпотези і ретельно досліджувати їх, спритність, гнучкість, швидкість, практичність, ясність, стійкість, прогностичність, критичність. Розвиток такого мислення відбувається разом із професіоналізацією відчуттів, сприймання, уваги тощо. Важливими є такі особистісні якості юриста, як духовні потреби, інтереси, устремління, ціннісні орієнтації, риси характеру, психофізіологічні якості (темперамент) тощо.

Значне місце у юридичної діяльності займає спілкування. Тому комунікативна компетентність — знання юристом правил спілкування, володіння його технологією неможлива без розвинених комунікативних здібностей юриста, тобто здібностей володіти ініціативою у спілкуванні, виявляти активність, перцептивність, толерантність.

Юридична практика показує, що система освіти та виховання майбутніх юристів спрямована на формування їх правової культури, проте практична діяльність юриста регулюється не тільки нормативно-правовими актами, а й нормами моралі та правилами етикету. Сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що знання тільки законодавчої бази недостатньо для виконання юристом своїх функцій. Він повинен володіти певними морально-психологічними якостями, мати високу культуру. Розвинути ці здібності допомагають спеціальна освіта та цілеспрямоване виховання. На жаль, освіту у юридичних ВНЗ в основному зведено до вивчення матеріального та процесуального права. На нашу думку, у теперішній час нагальною стала потреба розширення та збагачення змісту юридичної освіти в Україні, а саме головне – удосконалення системи виховання студентської молоді, зокрема майбутніх юристів, з метою формування у них тих особистісних рис і якостей, які відповідають вимогам суспільства. Така потреба викликана значущістю правоохоронної діяльності та практичною складністю умов її реалізації.

Охріменко І.М.,

доктор юридичних наук, доцент, начальник
кафедри управління та роботи з персоналом НАВС

ІНТЕГРАЦІЯ ПСИХОЛОГІЇ І ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ

Зародження вітчизняної оперативно-розшукової психології відбувалося під впливом інтеграції та диференціації системи юридичних і психологічних знань. Звідси є сенс вести мову про те, що виникнення такої інтеграційної галузі одночасно стимулює розвиток й удосконалення як психологічного, так і юридичного знання.

У подальшому необхідність підвищення ефективності правоохоронної діяльності (у тому числі, оперативно-розшукової) в боротьбі зі злочинністю викликала соціальну потребу в залученні психологічних знань, що знайшло місце в нових вузькоприкладних наукових розробках В. В. Баранова, І. І. Басецького, Р. К. Безруких, А. Ф. Возного, І. М. Кононенка, Г. Л. Петренка, та ін. Недаремно ж О. Р. Ратінов у 70-х роках ХХ ст. зазначав: “наполегливо вимагає самостійної розробки психологія оперативно-розшукової діяльності”. Його монографія “Судова психологія для слідчих” фактично науково обґрунтувала систему юридичної психології, що охоплювала: кримінальну, правову, судову, виправно-трудова і оперативно-розшукову психологію. К. К. Платонов в системі психології поряд з правовою, кримінальною, судовою, виправно-трудова її структурами, виділяв також й оперативну психологію.

Отже, окреслений нами теоретико-орієнтувальний етап історичної інтеграції окреслених галузей знань (20-70 рр. ХХ ст.) засвідчує первинний розвиток оперативно-розшукової психології на базі юридичної психології та характеризується перенесенням психологічної інформації на ОРД. При дослідженні прикладних проблем психології функціональної діяльності правоохоронних органів не слід оминати увагою й видатного вченого О. М. Столяренка, який обґрунтував систему “психології оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ”. У цю систему приватних теорій юридичної психології науковець включив: теоретико-методологічні засади правової та превентивної психології, кримінальної психології, психології слідчої й оперативно-розшукової діяльності тощо.

Виходячи з цього, можна стверджувати про продовження інтеграції психології й теорії ОРД, що послугувало подальшому теоретичному обґрунтуванню предмету оперативно-розшукової психології. Починаючи з 1981 року в Омській вищій школі запроваджується спецкурс “Психологія оперативно-розшукової діяльності”. Його структура розроблена відповідно до програми курсу ОРД і складалася із загальної та особливої частин. Наукові розробки психологічних проблем ОРД були належним чином узагальнені і систематизовані й викладачами Академії МВС СРСР.

Отже, адаптаційний історичний етап розвитку нового наукового знання на основі інтеграції психології і ОРД (80 рр. ХХ ст.) демонструє його переорієнтацію вже в бік теорії ОРД. Була зроблена спроба адаптувати психологічні знання в межах діяльності суб’єктів ОРД, створити передумови для розвитку галузевого категоріально-понятійного апарату.

З початком 90-х років ХХ ст. проглядається прагнення до об'єднання організаційних й інтелектуальних можливостей фахівців-психологів та юристів, що виявилось в ґрунтовних наукових розробках з актуальних питань ОРД: організаційно-психологічна структура ОРД, встановлення та розвиток довірчих відносин з особами, психологічні засади виконання спеціальних завдань з розкриття діяльності організованих злочинних формувань, психологія проведення окремих оперативно-розшукових заходів, психологічні особливості процесу попередження і викриття злочинів тощо. Неоціненне значення за цих часів відіграли концептуальні роботи Я. Ю. Кондратьєва, насамперед, його монографія "Психологічне забезпечення діяльності оперативних підрозділів МВС України".

За сучасних умов спостерігається тенденція до розширення горизонту психологічних досліджень та сфер практичного застосування їх результатів у практичній юриспруденції. Сучасні наукові розвідки свідчать про вихід інтегративного процесу психології і ОРД в Україні на новий етап розвитку. Це демонструє й поява 6-го тому Міжнародної поліцейської енциклопедії, який присвячений ОРД поліції (міліції) та її психологічному забезпеченню. Крім того, на даному етапі більш помітною стає тенденція, за якої розробку (й подальше обґрунтування) окремих прикладних засад психологічного супроводження ОРД досить часто ініціюють вже не вчені-юристи, а науковці-психологи.

Таким чином, зародження самостійного наукового знання не є простим механічним інструментом використання результатів психології в ОРД. Керуючись власним методологічним інструментарієм, комплексна юридична психологія, продовжує укорінювати окремі свої галузі під дією принципу інтеграції системи юридичних та психологічних знань.

Охріменко С.С.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем експертно-криміналістичного забезпечення діяльності ОВС ННПФЕКП НАВС

ПРИЗНАЧЕННЯ СЛІДЧИМИ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Однією з найбільш актуальних проблем, що вимагає більш ретельного вивчення, є психологія злочинної поведінки. З огляду на це